

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Національна економіка будь-якої країни під впливом історичних подій в своєму становленні, відповідно до існуючих традицій та менталітету нації, а також зважаючи на різноманітні фактори зовнішнього впливу спирається на відповідну соціально-економічну модель. Соціально-економічна модель – це взаємопов'язані відносини на основі умовного суспільного договору між різними суб'єктами в державі, які несуть правовий, економічний та гуманітарний характер. Іншими словами, це діяльність держави, громадян та бізнесу, спрямована на підтримку та розвиток економічного та соціального середовища, в якому вони існують. В сучасному світі існує декілька найбільш поширених соціально-економічних моделей, які в різному ступені довели свою ефективність: скандинавська, англосаксонська, континентальна, середземноморська, а також в роботах вчених зустрічається визначення посткомуністичної та південнокорейської моделей [1-3]. Але наразі саме для України з'являється дуже великі можливості щодо формування та вдосконалення своєї власної соціально-економічної моделі, яка так і не пройшла свого повноцінного становлення через низку подій, пов'язаних з досить невпевненими рішеннями на шляху вибору вектору розвитку. З одного боку ці події вказують на складний характер взаємовідносин між різними групами населення в державі, а з іншого боку характеризують поступове становлення потужного демократичного громадянського суспільства. І невдалі спроби Росії спочатку нав'язати своє бачення розвитку України, а в останні роки розв'язана загарбницька війна з боку РФ, яка теж не призвела до здійснення її планів, лише підтверджує рішучість нашої держави привести країну до стану незалежного стійкого соціально-економічного розвитку.

Вже мало в кого є сумніви щодо провалу планів Росії підкорити Україну. І дуже актуальним питанням, після встановлення миру в нашій країні на наших умовах, є розбудова втрачених економічних зв'язків, відновлення логістичних та виробничих ланцюгів, інтеграція повернутих територій та адаптація громадян, які були в окупації, налагодження тісних зовнішньоекономічних стосунків вже з новою географічною і бажано оновленою товарною структурою, підвищення соціальних стандартів, покращення інвестиційного клімату та полегшення умов для ведення бізнесу. Саме тому потрібно вже зараз, заздалегідь, окреслити можливі шляхи та напрямки застосування ресурсів та адміністративних зусиль щодо найбільш ефективного використання досвіду становлення різноманітних соціально-економічних моделей.

В чистому вигляді соціально-економічні моделі європейських держав використовувати в Україні не можливо. По-перше, різні об'єктивні початкові передумови (площа, населення, розташування, традиції, історична спадщина), а по-друге, зруйнована економіка та інфраструктура внаслідок війни вимагає шукати індивідуальні рішення для кожного аспекту формування власної соціально-економічної моделі [4]. І, до речі, це навіть інколи може піти на користь.

Умовно можна розділити на наступні частини соціально-економічне середовище: бізнес, громадяни, держава. Розглянемо можливі точки застосування акцентованого впливу під час економічної та соціальної реабілітації в післявоєнний період.

Бізнес потребує полегшення умов ведення підприємницької діяльності. Наразі, через високу витратну частину бюджету, сильно зменшити податковий тиск не вдасться, але оптимізація та реформування системи оподаткування цілком можлива. Існують вже зараз проекти переходу на оподаткування обороту та відміну ПДВ. Є законопроекти, які запроваджують локалізацію виробництва, що в свою чергу підвищить завантаженість вітчизняних виробників та створить додаткові робочі місця. Також слід приділити увагу проблемі виводу прибутків в офшори. Цікавим виглядає напрямком створення спільних підприємств. На наш погляд, створення відповідних умов для зацікавлених осіб на міжнародному рівні дозволить отримати бажане кожній стороні: вітчизняні підприємці отримають додатковий інвестиційний капітал, держава валютні та податкові надходження, громадяни робочі місця, міжнародні партнери диверсифікацію ризиків, нові ринки збуту, наближення до більш дешевих ресурсів та пільгові умови ведення бізнесу. З цієї точки зору, виходячи з принципів лібералізації ринків товарів, послуг та факторів виробництва, потрібно орієнтуватися на основні здобутки англосаксонської моделі (США, Австралія, Нова Зеландія).

Для розвитку бізнесу поліпшення умов діяльності виявиться замало, якщо створена пропозиція не зможе знайти відповідний попит. Тому реформи повинні стосуватися і споживачів, тобто громадян. В даному випадку мова йде про такі необхідні речі як підвищення фінансової грамотності, забезпечення адаптації переміщених осіб та осіб які перебували в окупації, підвищення соціальних стандартів та ін. В цілому все це завдання державно-адміністративних установ, але й громадським організаціям теж відводиться велика роль. В контексті зменшення залежності від зовнішніх факторів, необхідно проводити роботу серед споживачів щодо підтримки вітчизняних виробників, що дозволить запустити процес імпортозаміщення [5]. Ще один важливий аспект соціальної адаптації – створення громадського середовища на основі спільних національних цінностей. Саме в цьому контексті потрібно використовувати історичні екскурси та відновлення національних традицій. Освітня реформа вже реалізується, але потрібно знайти можливість зробити її більш інклюзивною. Також потрібно звернути увагу на започатковані реформи, які на жаль поки що не вдалося реалізувати. Мова йде про

накопичувальну пенсійну реформу та медичне страхування. Для цього потрібно прийняти низьку законодавчих актів і для розбудови фондового ринку, який є основою діяльності приватних фінансових інституцій, які займаються цими видами страхування. Звичайно на початку потрібно буде використовувати змішану пенсійну систему для запобігання вікового розриву. Зважаючи на досить тяжке соціальне становище, в цьому напрямку потрібно звернути увагу на досвід скандинавської моделі (Норвегія, Данія, Нідерланди).

Роль держави в національній економіці двояка: з одного боку держава – це суб'єкт господарювання, з іншого боку – регулятор. Як об'єкт господарювання, держава в післявоєнний період повинна взяти на себе роль рятівника суспільно важливих економічних напрямків, які нецікаві бізнесу або знаходяться в кризовому стані при системоутворюючому положенні на ринку. Прикладом вдалої діяльності держави на цій ниві є націоналізація Приватбанку, банкрутство якого не можна було допустити. Потрібно переглянути об'єкти, які були приватизовані та більш прискіпливо слідкувати за проведенням конкурсів по приватизації в майбутньому. Ми не можемо більше дозволити собі припускати помилок на кшталт втрати контролю над стратегічним підприємством «Мотор-Січ». На плечі державних органів влади в цей період також лягає велика відповідальність з переформатування зовнішньоекономічних зв'язків. Багато довоєнних напрямків руху товарів вже втрачено, деякі важливі транзитні коридори для нас вже зачинені. Але це дає нам можливість відкрити для себе не тільки нові ринки, а й просуватися в напрямку виробничо-інвестиційної діяльності вітчизняних компаній за кордоном. Велика кількість біженців та працівників з України за кордоном створює сприятливі умови щодо задоволення їх споживацьких потреб вітчизняними товарами та послугами, що в свою чергу буде сприяти популяризації цієї продукції і серед місцевого населення. Яскравим прикладом є вдалий вихід на ринки Східної Європи компанії Нова Пошта. Не слід забувати і про зовнішні економічні загрози: державі потрібно захищати вітчизняних виробників, особливо на стадії відновлення своєї діяльності. Тому в деяких напрямках необхідно знайти можливості застосування більш жорстких інструментів протекціонізму в стратегічних галузях національної економіки. І традиційно вже для нашої новітньої історії потрібно звернути увагу на боротьбу з корупцією. Всі ці цілі досить ефективно були досягнуті при становленні та використанні континентальної соціально-економічної моделі, яка до речі теж формувалася на теренах хоч і зруйнованих, але країн-переможців (Франція, Німеччина, Австрія).

Якщо в цілому оцінювати вірогідність успіху української соціально-економічної моделі, то звичайно потрібна синергія і державного, і громадського, і бізнес напрямків. Необхідно звертати увагу на можливості, які відкриваються навіть в такий важкий час. Вже очевидно, що більшість зруйнованих міст Донбасу немає сенсу відбудовувати – вони і в мирний час вже були містами-привидами, що були засновані біля великих видобувних підприємств, які вже вичерпали свій економічний ресурс і стали дотаційними. Потрібно враховувати зміни в світовій економічній кон'юктурі, перехід від традиційних джерел енергії до відновлюваних, нові запити споживачів і виробників. Саме тому потрібні спільні зусилля держави, яка буде надавати можливість переміщеним особам з цих регіонів отримати іншу кваліфікація, громадян, які повинні проявити зацікавленість в цьому і прийняти такі зміни за необхідність, бізнесу, який повинен з розумінням поставитися до таких змін на ринку праці і можливо переформувати виробничий процес з урахуванням цих змін.

Великі сподівання покладають на створення вільних економічних зон на звільнених територіях, які знаходяться в плачевному стані. Дійсно, такі дії можуть дати новий поштовх для розвитку східних регіонів України та дозволити уникнути гуманітарної катастрофи. Створення ВЕЗ дозволить залучити іноземні інвестиції, створити нові підприємства та забезпечити місцеве населення роботою. Відповідно держава та суспільство отримають зниження напруги: держава скорегує бюджетні видатки та доходи, в суспільстві в цілому знизиться конфронтація політичних поглядів Сходу та Заходу. Поступова зміна поколінь та інтеграційні процеси з часом взагалі зведуть нанівець розбіжність в поглядах на небезпечному рівні. Але для цього потрібна економічна та політична стабільність.

У підсумку потрібно відмітити, що не існує оптимальної соціально-економічної моделі. Але потрібно враховувати сучасні реалії і намагатися відповідати сучасним світовим стандартам і вимогам. Наразі нашої державі потрібно зробити ривок від аграрної країни зі зруйнованою інфраструктурою до індустріальної держави з потенційним переходом в розряд постіндустріальних країн. Тим більше ми маємо для цього не тільки всі можливості, але й величезне бажання.

Список використаних джерел

1. Ляшенко Т. М. Соціально-економічні моделі: варіанти подолання світової кризи / Т.М. Ляшко // Світовий досвід та українські реалії. – 2020. – С. 73-79.
2. Фомін, С.С. Типи соціально-економічних моделей та їхній вплив на процеси модернізації. Країни пострадянського простору: виклики модернізації: збірник наукових праць / за заг. ред. канд. іст. наук, доцента А.Г. Бульвінського / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» – К. : Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – 2016. – С. 32-46.
3. Вальчишен О. Яка модель економіки потрібна Україні в умовах кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/03/17/658188/> - вільний.
4. Задоя А.А. Экономические модели стран Европейского Союза: возможности использования в Украине / А.А. Задоя // Европейський вектор економічного розвитку. – 2019. - №1(26). – С.84-93.
5. Задоя О.А., Куцова Подолання імпортозалежності як стратегічне завдання України / О.А. Задоя, В.С. Куцова // Академічний огляд. – 2018. – №2(49). С. 101-108.